

Saldırganlığın Örtük ve Açık Benlik Yansımalarının Değerlendirilmesi

Afife Başak Ok
Ankara Üniversitesi

Yonca Toker
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Özet

Bu derlemenin amacı açık ve örtük saldırganlık ve ölçümleri ile ilgili yazını karşılaştırmalı olarak ele alarak örtük saldırganlık ölçümünün de açık saldırganlık ölçümü kadar önemli olduğunu göstermektir. Kişiliğin, birbirinden bağımsız açık ve örtük benlik sistemlerinden oluştuğu savı son 30 yılda gerçekleştirilen görgül çalışmalarla desteklenmiştir. Psikoloji yazınında, muhalefeti zorla da olsa alt etme, savaşıma, bir başkasına zarar verme ya da öldürme niyeti ile saldırma ve bir başkasına karşı çıkma veya cezalandırma isteği olarak tanımlanan saldırganlığın psikolojik yapısı da hem açık benlik düzeyinde hem de örtük benlik düzeyinde ele alınmaktadır. Açık benlik ve örtük benlik kavramları sırasıyla özbildirime dayanan ve örtük testlere dayanan ölçümlerle değerlendirilebilmekte bu sayede yordayıcı etki büyüklüğü artırılabilir. Saldırganlık benliğinin açık ve örtük yansımaları saldırganlık yapısını niteliksel olarak farklı şekillerde ortaya çıkarmaktadır. Örtük ölçüm yöntemlerinden biri olan Koşullu Muhakeme Testi ile saldırganlık güdüsü ölçüldüğünde kişilerin çok da farkında olmadıkları ve saldırganca davranışları meşrulaştırmak için kullandıkları bilişsel yanlılıklar ölçülebilmektedir. Bu yanlılıklara örnek olarak düşmanca yükleme, cezalandırmaya bağlı adalet, güçlü kişilerce/kurumlarca mağdur edilme düşüncesi verilebilir. Bu tarz doğrulama mekanizmaları kişinin benlik algısını korumaya, kendini güvende hissetmesine, başkaları tarafından kabul görmesine ya da zayıf algılanmamasına hizmet etmektedir. Henüz sınırlı sayıda olan çalışmalar, örtük saldırganlığın da yordayıcı geçerliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu derleme ile etkileşimli etkileri de gösterilmiş olan açık ve örtük ölçümlerin birarada kullanılması gereği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar kelimeler: Saldırganlık, kendine yüklenen saldırganlık, açık saldırganlık, örtük saldırganlık, saldırganlık ölçümü, Koşullu Muhakeme Testi, meşrulaştırma mekanizmaları, bilişsel yanlılıklar

Abstract

The purpose of this review is to survey the literature on explicit and implicit aggression and their measurements in order to show that the measurement of implicit aggression is as important as that of explicit aggression. The theory that personality is made up of independent but complementing implicit and explicit systems has received empirical support over the past 30 years. The concept of aggression, which has been defined in the psychology literature as defeating opposition forcefully, fighting, showing violence with an aim to hurt, harm, or kill another, and a desire to punish another, is reviewed in terms of its explicit and implicit components. Explicit and implicit components of the self can be assessed based on self-attributed and implicit tests, respectively, and the joint use of these assessments can increase the effects in the prediction of relevant criteria. Combinations of explicit and implicit aggressiveness levels give way to qualitatively different behaviors. An implicit measure of aggression is the Conditional Reasoning Test of Aggression, which assesses the mostly unconscious justification mechanisms people use such as the hostile attribution bias, victimization by powerful others bias, and retribution bias. Such justification mechanisms serve to protect the perceived self. The currently limited number of studies have shown that implicit aggression assessments have predictive validity. The present review underscores the necessity of using both explicit and implicit assessments, which have been shown to interact with each other in the prediction of aggressive behaviors.

Key words: Aggression, self-attributed aggression, explicit aggression, implicit aggression, measurement of aggression, Conditional Reasoning Test, justification mechanisms, cognitive biases

Saldırganlığın öz bildirime dayanan ve algılanan benliği temel alan ölçümlerinin örtük benlik ölçümleri ile birleştirilerek çalışılması davranışları daha iyi yordayabilmeyi sağlamaktadır. Açık ve örtük ölçüm sistemlerinin birbirini tamamlayıcı etkisini gösteren yazın bazı belirli psikolojik yapılar konusunda (örneğin özsayı, Gregg ve Sedikides, 2010; Lafrenière, Bélanger, Sedikides ve Vallerand, 2011) kapsamlı bilgiler sunmaktadır. Bu derlemenin amacı da saldırganlık konusunda gelişmekte olan açık ve örtük benlik yansımalarının birarada değerlendirildiği çalışmaları toparlayarak okuyucuya sunmak, açık ve örtük saldırganlığın ölçümleri ile ilgili yazını karşılaştırmalı olarak ele alarak örtük ölçümün de açık ölçüm kadar önemli olduğunu göstermektir.

Bu derlemede saldırganlığın psikolojik yapısı hem algılanan açık benlik düzeyinde hem de örtük düzeyde ele alınmaktadır. Algılanan açık benlik ve örtük benlik kavramları öz bildirime dayanan ve örtük testlere dayanan ölçümlerle değerlendirilmektedir. Derlemede ele alınan konular sırası ile örtük ve açık benlik sistemlerine genel bir bakış, saldırganlığın açık ve örtük ölçümleri, örtük saldırganlığı yüksek olan kişilerin sergilediği bilişsel yanlışlıklar, algılanan açık ve örtük saldırganlığın etkileşimleri sonucunda gözlemlenen davranışlar ve de saldırganlığın cinsiyete göre açık ve örtük ölçümler temelinde farklılaşmasını içermektedir.

Kişiliğin Açık ve Örtük Sistemlerine Genel bir Bakış

Kişiliğin, birbirinden bağımsız olan, ancak birbirini tamamlayan açık ve örtük benlik sistemlerinden oluştuğu savı son 30 yılda gerçekleştirilen görgül çalışmalarla desteklenmiştir (örn., Back, Schmukle ve Egloff, 2009; Bing, LeBreton, Davison, Migetz ve James, 2007a; Bing, Stewart, Davison, Green, McIntyre ve James, 2007b; Bosson, Swann ve Pennebaker, 2000; Brunstein ve Maier, 2005; Buhrmester, Blanton ve Swann, 2011; Frost, Ko ve James, 2007; Greenwald ve Banaji, 1995; Greenwald ve Farnham, 2000; Gregg ve Sedikides, 2010; James, 1998; James, McIntyre, Glisson, Patton, LeBreton ve ark., 2005; Johnson ve Saboe, 2011; Lafrenière ve ark., 2011; McClelland ve ark., 1989; Mischel ve Shoda, 1995; Yu, Chen, Zhang ve Jin, 2015; Winter, John, Stewart, Klohnen ve Duncan, 1998). Bu çalışmalarla, kişilerin açıkça algıladığı ve örtük olan benlik algılarının/güdülerinin (örn., benlik kavramı düzeyleri, özsayı, başarıma güdüsü, güç ihtiyacı, saldırganlık güdüsü, ilişki ihtiyacı) hem niteliksel hem de istatistiksel olarak ayrıştığı, farklı davranışlarla ilişkili olduğu ve insan gelişiminin farklı evrelerinde farklı şekillerde edinildiği gösterilmiştir.

McClelland ve arkadaşları (1989) açık ve örtük benlik sistemlerini sırası ile “kişinin kendine yüklediği ihtiyaçlar” (self-attributed needs) ve “örtük ihtiyaçlar”

(implicit needs) olarak adlandırmıştır. Bu iki sistem nitel olarak farklı ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Kişinin kendine yüklediği ihtiyaçlar kişinin kendisi ile ilgili algısını yansıtmakta olup bireyin kendini tanımlarken ve davranışlarını açıklarken başvurduğu ihtiyaç ve güdülerini kapsamaktadır. Örneğin, saldırganlık boyutu konusunda kişinin kendine yüklediği güdü saldırgan olmayı tercih etmediği, toplum/ilişki yanlısı (prosocial) ihtiyaçlara sahip olduğu yönünde olabilir. Diğer yandan, kişi örtük ihtiyaçlarının farkında olmayabilir. Örtük ihtiyaçlarla kendine yüklenen (yani açık) ihtiyaçların düzeyleri benzer (uyumlu) olabileceği gibi birbirinden farklı (uyumsuz) da olabilir. Örneğin, bilinç düzeyinde kendini toplum/ilişki yanlısı biri gibi algılayan kişi aslında örtük düzeyde zarar verme ihtiyacı içerisinde olabilir (James, 1998). İlerleyen bölümlerde de anlatıldığı gibi, kendine yüklenen ve örtük güdülerin birbirleriyle uyuşmadığı durumlarda, uyduğu durumlara kıyasla davranış örüntüleri nitel olarak farklılaşmaktadır. Örneğin, örtük olarak zarar verme ihtiyacı içerisinde olan bir kişi kendini toplum/ilişki yanlısı olarak algılıyorsa pasif saldırganlık davranışları sergileyebilir (örn., Frost, Ko ve James, 2007).

Kendine yüklenen güdülerin oluşmasında geçmiş yaşantıların ve sosyal normların rol oynadığı öne sürülmüştür (örn., McClelland, 1972; McClelland ve ark., 1989). Açık saldırganlık davranışları sergilemiş olanlar geçmiş yaşantılarına bakarak kendilerini öz bildirim testlerinde saldırgan olarak değerlendiriyor olabilirler. Bu önermeye destek sağlayan Frost ve arkadaşlarının (2007) bulgularına göre, bir saldırganlık öz bildirim testinde alınan puanlar basketbol oynarken faul yapmak, itip-kakmak gibi açık saldırganlık davranışlarını ve küfür etmek gibi sözel saldırgan davranışları orta büyüklükte yordarken, hakeme topu vermemek gibi pasif saldırganlık örneği davranışlar ile ilişkili bulunmamıştır. Kendine saldırganlık yüklemeyen kimi katılımcı da yükleyen kimi katılımcı gibi pasif saldırgan davranışlar sergilemiştir.

Ajzen ve Fishbein'in (1970) da belirttiği gibi, kendine yüklenen ve örtük olan güdüler uyumlu olmadığı sürece, algılanan güdüler uzun vadeli davranışları iyi yordayamamaktadır. Hedefin belirlendiği an ve davranışın gerçekleşmesi gereken an arasındaki süre arttıkça ilişki büyüklüğü de azalmaktadır. Ne var ki, örtük güdüler uzun zaman içerisindeki davranışsal eğilimleri ve sonuçları yordayabilmektedir (örn., Winter ve ark., 1998). Örtük ihtiyaçlarla kendine yüklenen ihtiyaçların ayrıştığı özellikler Tablo 1'de özetlenmiştir. Farklılaşan yordayıcı etkiler örtük ve açık (kendine yüklenen güdü) sistemlerin ayrıştığına dair destek sunmaktadır. Sistemlerin ayrışmasına ek destek örtük ve öz bildirim ölçümlerinin birbirleri ile çok küçük ve çoğunlukla istatistiksel olarak anlamlı olmayan ilişkiler sergilemesine dayanmaktadır. Örneğin, TAT örtük başarıma güdüsü ve güç güdüsü öl-

çümlerinin çeşitli özbildirim testleri ile ilişkileri $-.15$ ve $.15$ arasında değişmektedir (McClelland ve ark., 1989; Winter ve ark., 1998). Örtük bilişsel yanlılıkların ölçümüne dayanan daha güncel bir örtük başarıma güdüsü ölçümü olan Koşullu Muhakeme Testi-Başarım Motivasyonu (KMT-BM; Conditional Reasoning Test - Relative Motive Strength, CRT, James, 1998) ile başarıma güdüsü özbildirim testleri arasında öğrenci ve çalışan örneklemelerinde $-.25$ ve $.11$ arasında değişen ilişkiler rapor edilmiştir (Bing ve ark., 2007a; Bing ve ark., 2007b; James, 1998; Toker ve Ok, 2010). Saldırganlık örtük güdüsü ölçen KMT-Saldırganlık (CRT-Aggression, James ve McIntyre, 2000; James ve ark., 2005) testi ile yine saldırganlığı özbildirim yöntemi ile ölçen testler arasında öğrenci ve çalışan örneklemelerinde $-.05$ ve $.23$ arasında değişen ilişkiler bulunmuştur (Bing ve ark., 2007b; Frost ve ark., 2007). Bu çalışmalarda saldırganlık ölçümü için kullanılan özbildirim testlerinin arasında NEO-PI-R'in duygusal denge boyutunda yer alan saldırganlık-düşmanlık alt-boyutu, Jackson Kişilik Araştırma Formu saldırganlık ihtiyacı boyutu; Hogan Kişilik Envanteri'nin güvenilirlik ölçeği yer almaktadır. James (1998) bu iki sistemin birbirinden bağımsız olmasına "ayırışma hipotezi" (dissociation hypothesis) adını vermiştir. Ayırışma hipotezine diğer bir destek örtük ve kendine yüklenen ihtiyaçların etkileşimli etkilerinden gelmektedir. Bu etkileşim aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklanan "kanal hipotezi" ile daha iyi anlaşılabilir.

Winter ve arkadaşları (1998) bireyin kişiliği ile ilgili algılarının (kendine yüklediği benlik sistemi) örtük güdülerini ifade etmek için kullanılan "kanalları" belirlediğini savunmaktadır. Bir güdünün, algılanan yani kendine yüklenen kişiliğe göre nitel olarak değişik şekillerde ifade edilmesine "kanalize etme" (channeling) adını vermişlerdir. Buna göre algılanan kişilik, güdünün ifade edilmesi için "kanal" görevi görmektedir. Algılanan kişilik değiştikçe belirli bir güdünün ifadesi de davranışsal olarak değişmektedir. Örneğin, James (1998) örtük güdü-kendine yükleme arasındaki uyumu temel alan modeli ile saldırganlığın nasıl kanalize olduğunu betim-

lemiştir. Her iki saldırgan benlik boyutunda da yüksek olan ve tutarlı bir örüntü sergileyen kişiler güdülerini açıkça saldırgan olan davranışlara kanalize etmekten çekinmemektedirler. Uyumsuzluk gösteren kişiler arasında ise örtük saldırganlık güdüsü yüksek-kendine yüklediği saldırganlık algı düzeyi düşük olanlar saldırganlık ihtiyaçlarını pasif-agresif davranışlara kanalize ederken, örtük saldırganlık güdüsü düşük-kendine yüklediği saldırganlık algısı yüksek olanlar ise kendilerinde gereğinden fazla hata bulduklarından uzlaşmacı ihtiyaçlarını kendilerini kontrol etmeye kanalize ederler.

Takip eden bölümlerde sunulan görgül destekten de anlaşılacağı gibi, bireylerin toplum karşısında kendi saldırganlık düzeylerine yönelik algıları sahip oldukları saldırganlık/uzlaşmacı güdülerini nasıl ifade ettiklerini belirlemektedir. Bu konudaki bilimsel yazın bulguları örtük saldırganlığın farklı şekillerde ölçüldüğü çalışmalara dayanmaktadır. Örtük saldırganlık ve kendine yüklenen saldırganlık arasındaki etkileşim etkileri detayları ile verilmeden önce kullanılan ölçme yöntemlerini daha iyi anlayabilmek adına hem yazında sıklıkla kullanılan özbildirim ölçümleri hem de farklı örtük ölçümler hakkında izleyen bölümde bilgi verilmektedir. Bu sayede, bu ölçümlerin saldırganlığı nasıl işlevselleştirdiği ve saldırganlığın psikolojik yapısının hangi yönlerini ölçtükleri netlik kazanacaktır. Ölçümler tanıtılırken saldırganlık davranışları ile olan ilişki büyüklüklerine de yer verilecektir.

Saldırganlığın Tanımı ve Ölçümü

Bu bölümde saldırganlığın genel tanımları sunulduktan sonra, kendine yüklenen saldırganlık ölçümleri ve örtük ölçümler ele alınmaktadır. Örtük ölçümler bilişsel meşrulaştırma mekanizmalarına dayanan ölçümler başlığı ve de TAT gibi diğer örtük ölçümleri kapsayan bir başlık altında verilmektedir.

Saldırganlık güdüsü Murray (1938) tarafından muhalefeti zorla da olsa alt etme, savaşıma, bir başkasına zarar verme ya da öldürme niyeti ile saldırma ve bir

Tablo 1. Örtük ve Kendine Yüklenen İhtiyaçların Ayırışan Özellikleri

Kendine Yüklenen İhtiyaçlar	Örtük İhtiyaçlar	Destekleyen Çalışmalar
Kısa vadede <i>beyan edilen</i> hedefler, planlar, seçimler, tercihleri daha iyi yordar.	Uzun vadeye yayılan eylemler ve sonuçları daha iyi yordar.	McAdams ve Vaillant (1982); McClelland (1965); McClelland ve Boyatzis (1982); Winter ve ark. (1998)
Davranışın yönünü daha iyi yordar.	Davranışın yoğunluğu, şiddeti ve sıklığını daha iyi yordar.	Brunstein ve Maier (2005); McClelland, (1985); McClelland ve ark. (1989)
Dışsal etmenlerle (örn., sosyal normlar) etkinleşir	İçsel etmenlerle (örn. eylemin bilişsel yanlılıkları doyurucu yönü) etkinleşir	Brunstein ve Maier (2005); Frost ve ark. (2007); McClelland ve ark. (1989)

başkasına karşı çıkma veya cezalandırma isteği olarak tanımlanmıştır. Baron ve Richardson'un (1994) sosyal psikoloji yazınında temel alınmış olan benzer tanımına göre de saldırganlık, kişinin kendini engelleyici bir durumla karşılaştığında, engelin kaynağına (yaşayan bir canlı) kızgınlıkla zarar verme ve yaralama gayesiyle yöneltilmiş tüm davranışları kapsamaktadır. Saldırganlık tanımına giren davranışlar sözel veya fiziksel davranışları, fiziksel veya psikolojik zarar verme hedefli davranışları, eylemsel veya pasif kalma tarzındaki davranışları, engelin kaynağına hemen ve doğrudan gösterilen veya uzun vadede dolaylı olarak misilleme yapma şeklinde ortaya çıkan davranışları, açıkça gözlemlenebilen veya gözlemlenemeyen davranışları, düşmanlık veya işlevsellik gözetilerek yapılan davranışları, geçici veya kalıcı sonuçları olan davranışları, ve de bireye veya gruba yöneltilen davranışları kapsamaktadır (Krahe, 2001). Bu tanımlara göre genel popülasyonun %12'sinde orta ve yüksek derecede saldırganlık güdüsü görüldüğü belirtilmektedir (James ve McIntyre, 2000).

Güdülerin hem kişinin kendine atfedebildiği yönleri hem de örtük yönleri olduğundan (örn., McClelland, Koestner ve Weinberger, 1989) saldırgan kişiler engelin kaynağına zarar vermek istediklerinin farkında olabilir veya bütünüyle farkında olmayabilirler. Kimi saldırgan insanın örtük de olsa saldırganlık güdülerinin farkında olduğu fakat çoğu saldırgan insanın olumlu benlik algılarını korumak amacıyla saldırganlık güdülerini savunma mekanizmaları aracılığıyla baskıladığı bilinmektedir (örn., Westen, 1998). Savunma mekanizmalarının ardında yatan sebep, sosyal beklentilerle çelişen saldırganlık güdüsü ifade edilirken kişinin aynı zamanda olumlu benlik algısını koruyabilme ihtiyacı; kendini ahlaklı, toplum/ilişki yanlısı, dengeli ve kontrol sahibi bir birey gibi görme ve gösterme ihtiyacıdır (Banse, Messer ve Fischer, 2015; Baumeister, Campbell, Krueger ve Vohs, 2003; Bersoff, 1999; Cramer, 2000). Bu durum saldırganlığın açık ve örtük olmak üzere farklı şekillerde ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Yazında farkında olunan ve olunmayan saldırganlık düzeylerinin ölçümü için geliştirilmiş olan ölçümler aşağıda özetlenmektedir.

Kendine Yüklenen Saldırganlık: Öz bildirim Saldırganlık Testleri ile Ölçüm

Bu bölümde açık saldırganlık düzeyini ölçen ölçekler, içerdikleri kategoriler ve maddelerden örnekler yer almaktadır. Genel olarak, açık saldırganlık düzeyi

bireyin öz bildirime dayalı ölçekler kullanarak kendi kendini değerlendirmesi ya da bireyin saldırganlık düzeyi hakkında diğer kişilerin yaptığı değerlendirmeleri içermektedir.¹

Açık saldırganlık ölçümünde sıklıkla kullanılan öz bildirim ölçeklerinden bir tanesi Buss ve Perry Saldırganlık Ölçeği'dir (Buss and Perry Aggression Questionnaire - BPAQ, Buss ve Perry, 1992). Bu ölçekte fiziksel saldırganlık (9-madde, örn., "Yeterli miktarda provokasyon olduğunda bir başkasına vurabilirim"), sözel saldırganlık (5-madde, örn., "Diğer insanlar beni sınırlendirdiğinde onlara kendileri hakkında ne düşündüğümü söyleyebilirim"), öfke (7-madde, örn., "Bazen iyi bir neden yokken bile tepem atar") ve düşmanlık (hostility) (8-madde, örn., "Bazen insanların arkamdan güldüğünü hissediyorum") olmak üzere dört boyut altında toplam 29 madde yer almaktadır. Katılımcılardan ölçekteki her bir ifadenin kendilerini ne ölçüde tanımladığını 5-dereceli Likert tipi bir ölçek kullanarak belirtmeleri istenmektedir (0 = beni hiç tanımlamıyor, 4 = beni çok iyi tanımlıyor).

Alanda kullanılan bir diğer ölçek Richardson Çatışma Tepki Ölçeği'dir (Richardson Conflict Response Questionnaire - RCRQ, Richardson ve Green, 2003). Bu ölçek de tıpkı Buss ve Perry'nin ölçeği gibi toplam 29 maddeden oluşmakta, ancak ondan farklı olarak doğrudan (10-madde, örn., "Onlara bağırdım") ve dolaylı saldırganlık (10-madde, örn., "Arkalarından dedikodu yaptım") ile ilgili maddeler ve bunun yanı sıra 9 adet dolgu maddesi içermektedir. Katılımcılardan 5-dereceli Likert tipi bir ölçek kullanarak (0 = asla, 4 = oldukça sık) kızgın oldukları zamanlarda her bir davranışı ne sıklıkta yaptıklarını belirtmeleri istenmektedir.

Bir diğer ölçek Caprara ve arkadaşları tarafından geliştirilen Caprara Sinirlilik Ölçeği'dir (Caprara Irritability Scale - CIS; Caprara ve ark., 1985). Ölçekteki 20 madde ile katılımcıların hafif düzeyde kışkırtmaya maruz kaldıklarında ya da ortamda hiç kışkırtma olmadığında dürtüsel bir şekilde saldırgan davranma eğilimine sahip olup olmadıkları değerlendirilmektedir (örn., "Sevmediğim insanlara kaba davranmaktan kendimi alamam").

Saldırganlık Hakkında Normatif İnançlar Ölçeği (Huesmann ve Guerra, 1997) alanda kullanılan bir diğer ölçek olup içerdiği 20 madde ile bireylerin farklı durumlarda saldırganlığı meşrulaştırıp meşrulaştırmadığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu durumlar fiziksel ya

¹ Açık saldırganlık düzeyinin ölçümü sadece öz bildirim ölçekleri ile sınırlı olmayıp bireyin saldırganlık düzeyi kendisini tanıyan kişiler (örn., arkadaşları, öğretmenleri vb) tarafından da değerlendirilebilmektedir (örn., Gollwitzer, Banse, Eisenbach ve Naumann, 2007). Ancak, bu çalışmada bireyin açık ve örtük saldırganlık düzeyi ile ilgili olarak kendi kendini değerlendirmesi üzerinde durulduğundan bu konuya girilmemiştir.

da sözel saldırganlığa yönelik misilleme yapmanın yanı sıra erkeklere ya da kızlara yönelik misillemeleri ya da genel durumları da kapsamaktadır (örn., “Sinirlendiğinizde çevrenizdeki insanları itip kakmak sizce uygun mudur?”), “Sinirinizi başkalarından kaba sözler söyleyerek çıkarmak yanlış mıdır?”, “Bir kız çocuğunun bir erkek çocuğuna kötü bir şey söylediğini varsayın. Erkek çocuğunun kız çocuğuna bağırması uygun mudur?”). Ergenler bu maddelere 1 (uygun değildir) ile 4 (uygundur) arasında değişen Likert tipi bir ölçek kullanarak cevap vermektedirler. Yüksek puanlar fiziksel saldırganlığın kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Alanda sıklıkla kullanılan açık saldırganlık ölçekleri arasında Murray’ın saldırganlık güdüsünü ölçen ve Jackson (1968, 1984) tarafından geliştirilen Kişilik Araştırma Formu (Personality Research Form - PRF) ve Costa ve McCrae (1992) tarafından geliştirilen NEO-PI-R Envanteri’nin Duygusal Dengelilik Ölçeği’nin alt faktörü olan 8 maddelik Kızgınlık-Düşmanlık (örn., “Hiddetli ve çabuk sinirlenen biri olarak tanırım”) sayılabilir. Son olarak, araştırmacıların ücretsiz kullanımına sunulmak amacıyla oluşturulmuş olan Uluslararası Kişilik Madde Havuzu’nun (International Personality Item Pool- IPIP) NEO-PI-R boyutlarına karşılık olarak hazırlanmış kişilik ölçeklerinin arasında 10 maddelik kızgınlık-düşmanlık ölçeği yer almaktadır (Goldberg ve ark., 2006).

Konu ile ilgili olarak yapılan görgül araştırmalar özbidirime dayalı açık saldırganlık düzeyi ölçümlerinin ergen flört şiddeti (Jouriles, Rosenfield, McDonald, Kleinsasser ve Dodson, 2013), saldırgan davranış (Grumm, Hein ve Fingerle, 2011) ve iş yerinde kişilerarası saldırganlık (Hershcovis ve ark., 2007) gibi değişkenler ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir.

Hershcovis ve arkadaşları (2007) meta-analitik çalışmalarında işyerinde birlikte çalışılan kişilere ve çalışılan kuruma yönelik saldırganlık davranışlarının bireysel ve ortamsal yordayıcılarını incelemişlerdir. Araştırmacılar açık saldırganlık ölçümü olarak bir kişilik özelliği olan öfkeyi (trait anger) ve olumsuz duygulanım değişkenlerini incelemişlerdir. Kişilik özelliği olarak öfkenin kişilerarası ve kuruma yönelik saldırganlık değişkenleri ile sırasıyla .43 ve .33 düzeltilmiş korelasyon (r_c) değerlerine sahip olduğu bulunmuştur.

Yukarıda bahsedilen ölçme araçları, içerdikleri kategori ve örnek maddelerden de anlaşılacağı gibi, bireylerin ifadelerine kendi algıları ve geçmiş davranışları doğrultusunda yanıt verecekleri varsayımına dayanmaktadır. Ancak, bu ölçümler bireylerin güdülerinden ve de bilişsel yanlılıklarından beslenen saldırganlık eğilimleri hakkında her durumda yeterli olmamaktadır. Bireylerin farkında olmayabilecekleri ya da sosyal beğenirlik dışında kalabilecek davranışsal eğilimleri aşağıda değinilen örtük testler vasıtasıyla ölçülebilmektedir.

Örtük Saldırganlık: Projektif (Yansıtılmalı), Tepki Zamanı ve Sıfat Temelinde Tanımlanarak Ölçüm

Bir projektif test olan Tematik Algı Testi (Thematic Apperception Test - TAT) (Murray, 1943) insanların temel dürtülerini resim kartlarında gördükleri görsellerdeki resimler üzerine yarattıkları hikayeler temelinde ölçmektedir. Her ne kadar bir örtük ölçüm yöntemi olarak kabul edilse de gerek puanlamasının öznel olmasından gerekse kriterlerle gösterdiği ilişki yönü ve büyüklüklerinin tutarsız olmasından dolayı TAT’ın geçerlik ve güvenilirliği sıklıkla eleştirilmiştir (bknz. James ve Mazzerolle, 2002; Spangler, 1992). Salırganlığı TAT ile ölçen görgül çalışmalarda da aynı şekilde tutarsız bulgular elde edilmiştir (Matranga, 1976).

Bir diğer örtük saldırganlık ölçümü olan Örtük Bağdaştırma Testi (Implicit Association Test - IAT) Greenwald, McGhee ve Schwartz (1998) tarafından bilgisayar ortamında uygulanacak şekilde geliştirilmiş olup daha sonra yine Greenwald ve arkadaşları (Greenwald, Nosek ve Banaji, 2003) tarafından saldırganlık ölçümüne de uyarlanmıştır. Bu uyarlamada yine tepki zamanı ölçümü temelinde testi alan kişilere ‘ben’, ‘diğerleri’, ‘barışçıl sözcükler’ ve ‘salırgan sözcükler’ bağlamındaki eşleştirmeler sunulmaktadır. Denemelerin birinde sunulan ‘ben-salırgan’ eşleştirmesine daha hızlı tepki vermek daha yüksek saldırganlık anlamına gelmektedir.

Yakın zamanda yapılan iki farklı görgül çalışmada örtük saldırganlığın ölçümünde kelime testleri kullanılmıştır. Örneğin, Jouriles ve arkadaşları (2013) örtük saldırganlık bilgi yapılarını ölçmek amacıyla Hızlandırılmış Kelime Tamamlama Testi kullanmışlardır. Bu testte katılımcılara 98 kelime parçası verilmiş ve her bir kelimeyi mümkün olan en kısa sürede kendi seçecekleri harfleri kullanarak tamamlamaları istenmiştir. Her bir kelime parçasından seçilen harflere göre saldırgan anlamı olan veya olmayan sözcükler türetilmektedir. Bir diğer çalışmada ise Ireland ve Adams (2015) kelime tanımlama testi ile katılımcılardan kendilerine sunulan bir listeden saldırgan içerikli olan veya olmayan kelimeleri seçip seçmedikleri yöntemine dayanarak ölçüm yapılmıştır.

Bu grupta yer alan örtük saldırganlık ölçümleri her ne kadar açık saldırganlık ölçümlerinin yapısal ve ölçüm hataları-temelli kısıtlılıklarına çözüm olarak önerilmişse de, gerek öznel yapıları gerekse zihindeki otomatik bağlantıları ölçmelerinin bir sonucu olarak örtük saldırganlığın sebeplerine yönelik bilgi vermemektedirler. Örtük saldırganlığı meşrulaştırılan ve dolayısıyla davranış dönüşmesini sağlayan ‘bilişsel yanlılıkları’ ölçmek üzere geliştirilen ve yine örtük saldırganlık ölçümünde kullanılan diğer bir grup olan koşullu muhakeme testleri yazındaki bu açığı kapatmaktadır. Bu testlerin kuramsal dayanağı ve testlerle ilgili bilgi ilerleyen bölümlerde sunulmaktadır.

Örtük Saldırganlık: Bilişsel Yanlılıklar ve Meşrulaştırma Mekanizmaları Temelinde Ölçüm

Bireylerin belirli bir zaman ve olay karşısında kullanacakları değerlendirme, karar verme, tutum oluşturma, veya atıfta bulunma gibi bilişsel süreçler, sahip oldukları güdülerce belirlenmektedir (Kunda, 1990). Hemen her bireyin sahip olduğu başlıca iki güdüden biri “doğru sonuca varma ihtiyacı” ve “kendini koruyarak belirli bir yönde sonuca varma” ihtiyacıdır. Doğru sonuca varma güdüsü baskın olduğunda kullanılan bilişsel muhakeme süreci daha az bilişsel yanlılık içerir. Öte yandan, belirli bir ihtiyacın (örn., saldırganlık) karşılanabileceği bir davranış/sonuç hedef alındığında, muhakeme süreci de hedefe yönelik davranışları rasyonalize edecek şekilde yanlıdır (Kunda, 1990). Bireyler benlik algısının pozitif olduğunu ve toplumsal norm ve beklentilere uygun davrandıklarını düşünme ihtiyacıdadırlar. Başkalarına zarar verme ihtiyacı ve davranışları ise toplumsal normlara uymamaktadır. Araştırmacılara göre, özsaygısını korumak isteyen birey saldırganlık güdüsünün bilinçli olarak farkında değildir. Saldırganlık güdüsü ile toplumsal beklentiler arasında çatışma yaşadığında seçim ve davranışlarını rasyonalize edecek şekilde benlik algısını korumaya yönelik savunma mekanizmalarına başvurur (Bandura, 1999; James, 1998; Sykes ve Matza, 1957; Westen ve Gabbard, 1999).

James (1998) çok da bilinçli olarak kullanılmayan bu savunma mekanizmalarına meşrulaştırma mekanizmaları (justification mechanisms) adını vermiş ve saldırgan bireylerin bu davranışlarını aklı uygun hale getirmek üzere kullandıkları çeşitli savunmacı meşrulaştırma mekanizmalarını sosyal bilimlerde kapsanan saldırganlıkla ilgili bilimsel yazın taramaları ve medyada yer alan haberlerin incelenmesi sonucunda derleyerek tanımlamıştır (yararlanılan tüm görgül ve teorik çalışmalar için James, 1998 ve Frost ve ark., 2007’ye bakınız).

Meşrulaştırma mekanizmalarının arasında “düşmanca yükleme” (hostile attribution), “güce/iktidara itibar/özenme” (potency), “cezalandırmaya odaklı adalet algısı” (retribution), “güçlü kişilerce/kurumlarca mağdur edilme algısı” (victimization by powerful others), “hedef kişinin küçümsenmesi” (derogation of target) ve “sosyal normların küçümsenmesi/hiçe sayılması” (social discounting) yer almaktadır. Bu meşrulaştırma mekanizmaları seçici dikkat ve doğrulama yanlılığı (confirmation bias) ile pekişerek güçlenebilir. Örneğin, düşmanca yükleme yapan kimsenin karşı tarafın hakikaten düşmanlık içeren bir davranışı karşısında bu bilişsel düşünme tarzı pekişecek ve bundan sonraki olaylara aynı şekilde yaklaşma olasılığı artacaktır. Benzer bir sonuç, başta bu meşrulaştırma mekanizmasına sahip olmayan bireyler tarafından daha kolay gözardı edilmekte ve tesadüfi bir olay olarak değerlendirilmektedir. Saldırganlığı meşrulaştırma me-

kanizmalarının kısaca açıklamaları şu şekildedir (James, 1998, s. 143):

Düşmanca yükleme (hostile attribution bias): Başka insanların/grupların/kurumların davranışlarına kötü niyet atfetme eğilimidir. Görünürde arkadaşça ve iyi niyetli yaklaşanların kendisine zarar verme amaçlı gizli ve düşmanca niyetleri olabileceği düşünülür. Saldırganlık güdüsü düşük olan kişiler ise başkalarının davranışlarını açıklamaya çalışırken dostça ve barışçıl gayeler görme eğilimindedirler.

Güce/iktidara itibar/özenme (potency bias): İnsanları/grupları/kurumları zayıf veya güçlü olarak tanımlama ve güçlüye saygı duyma eğilimidir. Kişileri tanımlarken güç ifadesi taşıyan kuvvetli, girişken, etki sahibi, cesur, korkusuz gibi sıfatlar veya güçsüzlük ifadesi taşıyan zayıf, iktidarsız, boyun eğen, ürkek, koyun, itaatkar, uyumlu, korkak gibi sıfatlar çerçevesinde tanımlar. Bu meşrulaştırma mekanizmasına sahip kişiler, kavga veya yüzleşme ile saldırganlık göstermenin cesurca, tıpkı bir lidermiş gibi algılanacağını düşünürler.

Cezalandırma odaklı adalet algısı (retribution bias): Kişisel saygınlığın veya hak edilenin ancak cezalandırma ile geri kazanılabileceğine inanma eğilimidir. Cezayı mantık çerçevesine oturturken gururun incinmiş olması veya kendine saygısızlık edilmiş olması gerekçe olarak gösterilir. Bu meşrulaştırma mekanizmasına sahip olanlar affetmek yerine misilleme yapmayı, uyum sağlamak yerine kendini haklı çıkarmayı, bir ilişkiyi sürdürmek yerine de intikam almayı tercih ederler. Misilleme davranışları sözle (tehdit, korkutma, kötü dedikodu yayma), fiziksel (silahlı saldırı, dövüşme, itip-kakma) veya pasif (örneğin toplantılara katılmama şeklinde) olabilmektedir. Saldırganlık güdüsü düşük olan kişiler ise uyum sağlayabilecekleri ve ilişkiyi sürdürebilecekleri yolları kollarlar.

Güçlü kişilerce/kurumlarca mağdur edilme algısı (victimization by powerful others): Kendini kurban, güçlü kişiler/gruplar/kurumlarca (örneğin devlet, bankalar) üzerinden yarar sağlanan, istismar edilen kişi olarak görme eğilimidir. Saldırganlığı adaletsizliğe başkaldırma, eşitsizlikleri düzeltme, yanlışları onama, baskıya karşı direnme karşısında bir gereklilik olarak tanımlar. Saldırganlık güdüsü düşük olan kişiler ise adaletsizlik ve eşitsizlik mağduru olmadan, istismar edilmeden de ast rollerinde yer alabileceklerine inanırlar.

Hedef kişinin küçümsenmesi (derogation of target): Saldırgan davranışlarının hedefi olan kişiyi aşağılayarak saldırganlığı hakettiğini gösterme çabasında olma eğilimidir. Hedef kişinin olumlu özellikleri gözardı edilir ve kendisine yoz, yalancı, ahlaksız, kötü, güvenilmez, sinsî gibi olumsuz özellikler atfedilir. Kadına şiddet gösteren erkeklerin saldırganlıklarını kadını ahlaksız olarak tanımlayarak gerekçelendirmeleri buna bir örnektir. Saldırganlık güdüsü düşük olan kişiler ise karşısındaki

kişinin yalnızca olumsuz özelliklerine odaklanmakla kalmayıp, olumlu özelliklerine de odaklanmaya çalışarak mantıklı çıkarımlar yapma çabası içindedir.

Sosyal normların küçümsenmesi/hiçe sayılması (social discounting): Sosyal olayları ve ilişkileri anlamaya çalışıp yorumlarken antisosyal ve norm-dışı atıflarda bulunma eğilimidir. Geleneksel görüş ve değerleri hor görür, eleştirir, bu değerleri benimseyenlere empati ile yaklaşamazlar. Örneğin, evlilik kurumunu benimseyenleri aşağılayabilirler. Saldırganlık güdüsü düşük olanlar ise geleneksel değerlerin toplumsal yararları olabileceğini gözetir ve saygı gösterme eğiliminde olurlar.

Saldırgan kişiler saldırganlıklarını mantık temeline oturtmaya bilişsel olarak hazırdırlar. Bunu yaparken tutarlı biçimde meşrulaştırma mekanizmalarını kullanırlar (James ve ark., 2005). Kişilerin mantıklı algıladıkları bu sistematik bilişsel yanlılıklar, saldırgan kişilerin zihinlerinin nasıl çalıştığını ve örtük güdülerini göstermektedir. Özetlemek gerekirse, örtük saldırganlık güdüsü yüksek olan bir kişi saldırganca bir davranış sergilediğinde davranışını açıkça savunurken, saldırıya uğradığında kendini savunma gereğini, adaletsizlik karşısında düzeltici yaklaşımda bulunma gereğini, küçük düşürülme/aşağılanma karşısında özsaygı ve onurunu koruma gereğini, güç ve cesaret gösterme gereğini ve baskıcılığa karşı koyma gereğini öne sürmektedir. Bu bilişsel meşrulaştırma mekanizmalarını ölçmek Koşullu Muhakeme Testi-KMT (Conditional Reasoning Tests; James, 1998) ile mümkündür.

Örtük Saldırganlığın Koşullu Muhakeme Testleri ile Ölçülmesi ve İlişkili Sonuçlar

Örtük saldırganlığın ölçüm yöntemlerinden biri Koşullu Muhakeme (KM) Testidir. KM testleri bireylerin davranışlarını akla uygun temellere oturtmak üzere kullandıkları bilişsel yanlılıkları ve bunlara bağlı meşrulaştırma mekanizmalarını ölçmektedir. Özellikle saldırganlık gibi toplum karşıtı bir güdünün sergilenmesi meşrulaştırma mekanizmalarının kullanımını tetiklemektedir. Meşrulaştırma mekanizmaları temelinde oluşturulan KM Testleri muhakeme testi formatındadır. Her bir soruda bir olayın/bilginin anlatıldığı bir paragraf sunulmakta ve testi alanlara bu paragraftan çıkarılabilecek en mantıklı önermenin ne olduğu sorusu yöneltilmektedir. Katılımcı çoktan seçmeli şıklardan birini seçmek durumundadır. Paragraftan çıkarılabilecek iki mantıklı, iki de mantıksız önerme vardır. Mantıklı önermelerden biri belirli bir güdüye (örn., saldırganlık) sahip kişilerin kullanması beklenen bir meşrulaştırma mekanizmasını (örn., düşmanca yükleme) içermekte, diğeri ise bu güdünün tersine (örn., toplum/ilişki yanlısı güdüler) sahip kişilerin kullanması beklenen bir meşrulaştırma mekanizmasını içermektedir.

KM Saldırganlık ölçümleri de bu meşrulaştırma mekanizmaları temelinde oluşturulmuştur. Testin 22 çoktan seçmeli sorudan oluşan bir kağıt-kalem versiyonu (CRT-A; James ve McIntyre, 2000; James ve ark., 2005) ve 11 çoktan seçmeli sorudan oluşan video temelli versiyonu (VCRT) bulunmaktadır (Bing ve ark., 2007b). Saldırganlık meşrulaştırma mekanizmasının olduğu sık seçildiğinde artı bir, diğer seçenekler seçildiğinde sıfır ile puanlanmaktadır. Yüksek puanlar kişinin tutarlı olarak saldırganlığı meşrulaştırıcı önermeleri tercih ettiğini, yani saldırganlık güdüsünün yüksek olduğunu göstermektedir. CRT-A testinde yer alan iki örnek soru ve açıklamaları Ek-1’de yer almaktadır. Bu iki soru bu derleme çalışması için Türkçe’ye çevrilmiş olup CRT-A Testi’nin Türkçe’ye uyarlaması henüz yapılmamıştır.

KM Saldırganlık testlerinin çeşitli ölçütlerle geçerliği çalışıldığında öz bildirime dayanan saldırganlık testlerinden daha yüksek korelasyon katsayıları bulunmuştur (bu durum başarıma güdüsü ve liderlik ölçen diğer KM Testleri için de geçerlidir, bkz. Bing ve ark., 2007b; James, 1998; Demiran, 2015; Wright, 2011). KM Saldırganlık testlerinin polis memurları, nükleer santral operatörleri, garsonlar, sözleşmeli çalışanlar ve üniversite öğrencisi örneklemelerinde çeşitli saldırganlık davranış ölçütleri ile, ölçüm hataları için düzeltilmemiş ham korelasyonları .32 ve .64 arasında bulunmuştur. Nesnel ölçütlerin dahil edildiği meta-analiz sonucuna göre, testin yine ölçüm hataları ile düzeltilmemiş geçerliği .41’dir. Testin iki ay ara ile çalışılan test tekrar-test güvenilirliği ise .82 olarak rapor edilmiştir (James ve ark., 2005).

Yukarıda örtük ve açık ölçümler ayrı bölümlerde ele alınmakla birlikte ilgili yazında her iki tür ölçümü de kullanan ve etkileşimlerini inceleyen araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalar göstermektedir ki, açık ve örtük sistemlerin etkileşimi saldırganlığın niteliksel olarak farklı olduğu davranış örüntüleri ortaya çıkarmaktadır. İzleyen bölüm açık ve örtük saldırganlık düzeylerinin birbiryle uyumlu ve uyumsuz olduğu durumları betimlemekte ve bu durumlarda gözlemlenen sonuçlar hakkında bilgi vermektedir.

Açıkça Algılanan ve Örtük Saldırganlık Sistemlerinin Saldırgan Davranışları Yordayıcı Güçleri ve Birlikte Etkileşimleri

Saldırganlık üzerine yakın zamanda yürütülen görgül çalışmalarda açık ve örtük saldırganlık ölçümlerinin saldırganlık davranışının birbirinden bağımsız yordayıcıları olarak birlikte kullanıldıkları görülmektedir. Bu çalışmaların özet bulguları Tablo 2’de yer almaktadır. Örneğin, açık ve örtük saldırganlığın çocukların saldırgan davranışını yordadığı ve saldırgan davranışı yordamada örtük saldırganlığın açık saldırganlığın ötesinde bir katkı sağladığı bulgusu elde edilmiştir (Grumm ve ark., 2011).

Grumm ve arkadaşlarının (2011) çalışmasında açık ve IAT ile ölçülen örtük saldırganlık arasındaki ilişki anlamsız olmakla birlikte ($r = .18$) her ikisi de çocukların saldırgan davranışlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır ($\beta_{\text{açık}} = .26$ ve $\beta_{\text{örtük}} = .23$). Ergenler üzerinde yapılan boylamsal bir araştırmada (Jouriles ve ark., 2013) saldırganlıkla ilgili açık ve hızlandırılmış kelime tamamlama testi temelinde ölçülen örtük bilişlerin ergenlerin sergilediği flört şiddeti düzeyi üzerinde etkisi olup olmadığı araştırılmış ve her iki biliş sisteminin de saldırgan davranışlar üzerinde etkili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Yetişkin örneklem üzerinde yürütülen araştırmaların sonucu da açık ve örtük saldırganlık ölçümlerinin birbirlerinden bağımsız olarak saldırgan davranışları yordadığı yönündeki görüşü destekler niteliktedir. Örneğin, üniversite öğrencisi erkek katılımcılar üzerinde yürütülen bir araştırmada (Nunes, Hermann ve Ratcliffe, 2013) cinsel

saldırganlık düzeyi en yüksek olan grupta tecavüze yönelik açık ve örtük tutumları daha az olumsuz olduğu bulunmuştur. Ayrıca, araştırmacılar cinsel saldırganlığa yönelik açık ve IAT ile ölçülen örtük tutumların ayrı ayrı cinsel saldırganlık davranışı ile ilişkili olduğunu belirtmekte ve bu iki yordayıcı değişkenin konu ile ilgili tamamlayıcı bilgi verdiği görüşünü savunmaktadır. Banse ve arkadaşlarının (2015) araştırmasına göre özbidirime dayalı saldırganlık ölçümleri öğrenci örnekleminde yine açık bir davranış olan izlenim yönetimi (impression management) davranışı ile ters yönde ilişkili iken ($r = -.34$) örtük IAT testleri izlenim yönetimi davranışı ile ilişkili bulunmamıştır ($r = -.11$). Diğer yandan, IAT testi buz hokeyi maçlarında saldırgan davranışlarda bulunanların antrenörleri tarafından oyundan çıkarılmaları ile ilişkili bulunmuş ($\beta = .29$), ancak bu defa da açık saldırganlık ölçümü bu kriterle ilişkili bulunmamıştır ($\beta = -.11$).

Tablo 2. Açık ve Örtük Saldırganlık Ölçümlerinin Farklı Saldırganlık Davranışlarını Yordayıcı Etkileri

Saldırganlık Davranışı	Açık Ölçüm: Kendine Yüklenen	Örtük Ölçüm	Örtük Ölçümün Türü	Örneklem	Kaynak çalışma
Açık fiziksel saldırganlık	.38	.54	KM ile doğrulama mekanizması		
Engelleyici pasif saldırganlık	-.16	.61	KM ile doğrulama mekanizması	Basketbol oyuncularları	Frost, Ko ve James (2007)
Açık sözel saldırganlık	.41	-.03	KM ile doğrulama mekanizması		
Yalan söyleme	.11	.47	KM ile doğrulama mekanizması	Üniversite öğrencileri	Bing ve ark. (2007b)
Trafik ihlalleri (örn., Hız, park)	-.02	.22	KM ile doğrulama mekanizması		
Aktif örgütsel üretim-karşıtı davranışlar (örn., Hırsızlık)	.14	.18	KM ile doğrulama mekanizması	Hastane personeli (hemşire, uzman sağlık personeli ve yöneticiler)	
Aktif kişilerarası üretim-karşıtı davranışlar (örn., Bir çalışana saygısızca davranma)	.23	.04	KM ile doğrulama mekanizması		
Pasif-şikayette bulunma davranışı	.11	.24	KM ile doğrulama mekanizması		
Takım antrenörü tarafından oyundan alınma	$\beta = -.11$ (BPAQ)	$\beta = .29$	Saldırganlık-Örtük Bağdaştırma Testi	Buz hokeyi oyuncularları	Banse ve ark. (2015)
İzlenim yönetimi davranışı	$r = -.34$ (BPAQ)	$r = -.11$	Saldırganlık-Örtük Bağdaştırma Testi	Erkek üniversite öğrencileri	Banse ve ark. (2015)
Deneyi yürüten araştırmacının provoke ettiği katılımcılar tarafından olumsuz değerlendirilmesi	$r = .07$ (RCRQ-doğrudan) $r = .14$ (RCRQ-dolaylı) $r = .05$ (BPAQ)	$r = .05$	Örtük Bağdaştırma Testi	Psikoloji lisans öğrencileri	Richetin ve ark. (2010)

Tablo 2 (devam). Açık ve Örtük Saldırıcılık Ölçümlerinin Farklı Saldırıcılık Davranışlarını Yordayıcı Etkileri

Uluslararası Duygusal Resim Sistemi'nde olumsuz değerlendirilen fotoğraf sayısının toplam fotoğraf sayısına oranı	$r = .12$ (BPAQ) $r = -.07$ (GAI-Dürtüsellik) $r = .04$ (CIS)	$r = .05$ (Jenerik IAT) $r = .05$ (İdiyografik IAT)	Saldırıcılık-Örtük Bağdaştırma Testi	Üniversite öğrencileri	Bluemke ve Frieze (2012)
Cinsel saldırıcılık davranışı: Geçmişte cinsel ilişkiye zorlama davranışı Tecavüz etme olasılığı	$r = .26$ $r = .41$ Tecavüze yönelik açık tutumlar	$r = .22$ $r = .31$ (RE-IAT)	Tecavüze yönelik örtük tutumlar (RE-IAT)	Üniversite öğrencileri (erkek)	Nunes ve ark. (2013)
Bilgisayar oyununda karşı tarafın puanını kapmak için ne kadar hızlı tepki verildiği	$\beta = .26$ (YSR-Saldırıcılık Ölçeği)	$\beta = .23$	Örtük Bağdaştırma Testi	İlkokula giden çocuklar	Grumm ve ark. (2011)
Ergen Flört Şiddeti: 1. Toplam puan (TDV-Total) 2. Fiziksel ve Cinsel Saldırıcılık (TDV-PS)	TDV-T: $b = .029, t_{58} = 3.30, p = .001$ TDV-PS denekler arası: $b = .014, t_{44} = 3.69, p < .001$ TDV-PS (denek içi): $b = .008, t_{218} = 2.00, p < .05$ Saldırıcılık Hakkında Normatif İnançlar Ölçeği	TDV-T: $b = .057, t_{166} = 2.52, p = .01$ TDV-PS (denekler arası): $b = .023, t_{155} = 2.25, p < .05$ TDV-PS (denek içi): $b = .003, t_{244} = .32, p = .75$	Hızlandırılmış Kelime Tamamlama Görevi	14-17 yaş arası ergenler	Jouriles ve ark. (2013)
Mahkûmlar arasında bir önceki hafta meydana gelen saldırıcılık davranışlar	BPAQ	$\beta = -.25$	Yapboz testi: Kelime bulma Kelime türetme	Yetişkin erkek mahkûmlar	İreland ve Adams (2015)

Not. BPAQ = Buss ve Perry Saldırıcılık Ölçeği (Buss and Perry Aggression Questionnaire), CIS = Caprara Sinirlilik Ölçeği (Caprara Irritability Scale), GAI = Gladue Saldırıcılık Envanteri (Gladue Aggression Inventory), KM = Koşullu Muhakeme, RCRQ = Richardson Çatışma Tepki Ölçeği (Richardson Conflict Response Questionnaire), RE-IAT = Tecavüzün Değerlendirilmesi - Örtük Bağdaştırma Testi (Rape Evaluation-IAT), RO-Evaluation Scale = Tecavüzün Sonucunun Değerlendirilmesi Ölçeği (Rape Outcome Evaluation Scale), YSR-A = Gençlik Özbildirimi Ölçeği'nin Saldırıcılık Alt Ölçeği (Aggression subscale of the Youth Self Report).

James ve Mazerolle (2002) açıkça algılanan ve örtük olan saldırıcılık sistemlerinin biraraya gelmesi ile bireylerin sergileyebilecekleri niteliksel olarak birbirinden farklı dört örüntü tanımlamışlardır. Bunlar açık saldırıcılar, örtük saldırıcılar, kendini aşırı telafi edici ilişki yanlısı kişiler, toplum/ilişki yanlısı davranış sergileyenlerdir.

Açık saldırıcılar (manifest aggressives): Hem saldırıcılığı akla uyduracak örtük meşrulaştırma mekanizmalarına sahiptirler hem de kendilerini açıkça saldırıcılık olarak tanımlayabilirler. Bu kişilerin güdülerini kanalize ettikleri saldırıcılık davranışları kendini aleni şekillerde gösterir ve genellikle fiziksel şiddet içerir.

Örtük saldırıcılar (latent aggressives): Saldırıcılığı akla uyduracak meşrulaştırma mekanizmalarına sahiptirler, ancak kendilerini saldırıcılık olarak algılamazlar. Zarar verme ihtiyaçlarını dolaylı yollardan pasif saldırıcılık olarak tanımlanabilecek davranışlara kanalize ederler.

Kendini aşırı telafi edici ilişki yanlısı kişiler (over-compensating prosocials): Saldırıcılık güdüsüne veya gerekli meşrulaştırma mekanizmalarına sahip olmamakla birlikte hassasiyetlerinden ötürü kendilerini saldırıcılık olarak algılamakla eğilimindedirler. Saldırıcılık gösterdiklerinde davranışları sözel düzeydedir. Genellikle, kendilerini saldırıcılık gördüklerinden, davranışlarını sıkça kontrol etme ihtiyacı içindedirler.

Toplum/ilişki yanlısı davranış sergileyenler (pro-socials): Saldırıcılık güdüsüne sahip olmayan ve kendini saldırgan olarak algılamayan kişilerdir. Davranışlarını toplum yanlısı hedeflere veya kişilerarası ilişkilerini korumaya yönelik olarak kanalize ederler.

Yukarıda açıklanan dört örüntünün varlığı ile açık ve örtük sistemlerin etkileşimli olarak davranışları kanalize etmesi görgül araştırmalarla desteklenmektedir. Frost ve arkadaşlarının (2005) basketbol takımları ile yaptığı araştırmaya göre, aynen Winter ve arkadaşlarının da (1998) önerdiği gibi, kişilerin kendilerinde algıladıkları saldırganlık özellikleri, örtük saldırganlık güdülerini ve saldırganlık güdü ve davranışlarını rasyonalize etmek, savunmak üzere kullandıkları meşrulaştırma mekanizmalarını ifade edebilecekleri kanalları oluşturmaktadır. Bu çalışmada toplam 183 üyeden oluşan 36 üniversite basketbol takımının dörder oyunu gözlemlenmiştir. Her bir oyuncunun maç başına 15 dakika gözlemlenmesi sonucunda rapor edilen davranışları Neuman ve Baron'un (1998) saldırganlık modeline göre "açık saldırganlık" (örn., basketbol oynarken itişerek kavga etme, oyuncuyu bilerek yere düşürmek gibi zarar verici fauller yapma), "engelleyici davranışlar" (örn., pasif saldırganlık olarak da tanımlanabilecek, takımın/oyuncunun hedefine ulaşmasını engelleyecek topu hakeme vermeme, oyunun yeniden başlamasına engel olma gibi davranışlar) ve "düşmanca sözel saldırganlık" (yüksek sesle küfür etme, aşağılayıcı sözler veya bakışlar atma, diğer bir oyuncunun/hakemin sözlerini/fikrini aşağılama gibi psikolojik açıdan zarar vermeye yönelik davranışlar) olarak sınıflandırılmıştır. Sonuçlara göre, açık saldırganlık davranışlarını en iyi yordayan kişilik değişkeni örtük meşrulaştırma mekanizmaları olmuştur ($r = .54$). Oyuncuların kendine yüklediği saldırganlık algıları da .38 değerinde açık saldırganlık davranışları ile ilişkili bulunmuştur. Engelleme amaçlı pasif saldırganlık davranışlarının en iyi yordayıcısı yine örtük saldırganlık meşrulaştırma mekanizmaları olmuştur ($r = .61$), oyuncuların kendine yükledikleri saldırganlık düzeyleri ise pasif davranışlarla ters yönde ilişkili bulunmuştur ($r = -.16$). Yani, kendini saldırgan olarak değerlendirmeyen kişiler saldırmak istediklerinde pasif yolları tercih etmekte, pasif saldırganlık gösterenler kendilerini saldırgan olarak kabul etmemektedirler. Düşmanca sözel saldırganlık davranışları ise en çok oyuncuların kendine yükledikleri saldırganlık algıları ile ilişkili bulunmuş ($r = .41$), örtük saldırganlıkla ilişkili bulunmamıştır. Kendine yüklenen ve örtük saldırganlık ölçümlerinin ölçütlerle farklılaşan ilişkileri Tablo 2'de özetlenmiştir.

Kanalize etme hipotezi ile de tutarlı olarak, örtük zarar verme ihtiyacının varlığında yani bu güdüyü meşrulaştırabilecek bilişsel mekanizmaya sahip olduğunda, bireyler kendilerini aynı zamanda saldırgan olarak da algılıyorlarsa açık saldırganlık davranışları; kendilerini

saldırgan olarak algılamıyorlarsa pasif saldırganlık davranışları göstermişlerdir. Yani örtük saldırganlık güdüsünün varlığında, saldırganlık davranışının doğası kişinin toplum karşısında kendini nasıl algıladığına bağlı olarak değişmektedir. Diğer bir deyişle, meşrulaştırma mekanizmalarının açık fiziksel saldırganlığı yordayıcı etkisi, kendine atfedilen saldırganlık algılarına bağlı bulunmuştur. Kendini saldırgan görenler için meşrulaştırma mekanizması-açık saldırganlık davranışları ilişkisi yüksek iken, kendini saldırgan görmeyenler için bu ilişki düşüktür. Engelleyici pasif saldırganlık davranışlarında ise durum tersinedir. Kendini saldırgan görenler için meşrulaştırma mekanizması-açık saldırganlık davranışları ilişkisi daha düşük iken, kendini saldırgan görmeyenler için bu ilişki yüksektir. Yani kendini saldırgan görmeyenler arasında örtük saldırganlık arttıkça, saldırganlık rasyonalize edilebildikçe, saldırganlık güdüsü pasif davranışlara kanalize edilmektedir.

Aynı amaçla yürütülmüş olan benzer araştırmalarda, örtük meşrulaştırma mekanizmaları ve kendine yüklenen saldırganlık algıları ölçülerek, trafik ihlallerine, kurumlarda performans-ve üretim-karşıtı davranışlara ve lisans öğrencileri arasında fazladan ders bonusu almak için yalan söyleme davranışına odaklanılmıştır (Bing ve ark., 2007b). Her üç çalışmada da açık ve örtük sistemlerin etkileşimi görülmektedir. Bu etkileşim, herhangi bir sistemin yordayıcı etkisinden daha kuvvetlidir ve saldırganlık davranışı sergilemiş olan daha çok sayıda kişinin tespit edilmesini sağlamıştır. Saldırıcılığı savunabilecek örtük meşrulaştırma mekanizmasına sahip olanlar arasında, kendine saldırganlık yükleyenler, yüklemeyenlere göre daha çok yalan söylemiş, daha fazla trafik kuralı ihlalinde bulunmuş, daha fazla aktif örgütsel üretim-karşıtı davranışta (örn., hırsızlık) bulunmuştur. Yani, kendinde saldırganlık algılayanlar örtük güdülerini norm-dışı algılanan davranışlara yöneltebilmişlerdir. Kendini saldırgan algılamayanlar ise, orta düzey norm-dışı davranış sergilemişlerdir, meşrulaştırma mekanizmalarının olması veya olmaması bir fark oluşturmamıştır. Örtük saldırganlığı düşük olan kişiler ise (meşrulaştırma mekanizmaları zayıf olanlar) kendilerini açıkça saldırgan olarak algılıyorlarsa, saldırgan algılamayanlara göre, öğrenci ve çalışan örneklemelerinde davranışlarını daha fazla dürüst olmaya ve trafikte daha dikkatli olmaya kanalize etmişlerdir. Aşırı telafi edici ilişki yanlısı bireylerin kendi algılarından ötürü kendilerini daha çok kontrol etme ihtiyacında hissettikleri düşünülmektedir. Örgütsel örneklemde incelenen ve pasif saldırganlık olarak tanımlanan "şikayet etme" davranışında ise farklı bir örüntü vardır. Bu defa, saldırganlık güdüsü olanlarda kendini saldırgan algılama ve şikayet davranışı arasında ters ilişki bulunmuştur. Yani, kendini saldırgan algılamayanlar güdülerini pasif davranışlara kanalize etmiştir.

Görüldüğü gibi örtük ve açık saldırganlık ölçümleri birbirinden bağımsızdır ve ölçütleri farklı şekilde yordamaktadır. Niteliksel olarak da saldırganlığın farklı yönlerine odaklanan bu ölçümler akla bu sistemler temelinde cinsiyet farklılıkları incelenirken de farklı sonuçlar elde edilebileceğini getirmektedir. Bu nedenle izleyen bölümde açık ve örtük saldırganlık ölçümleri temelinde ortaya konmuş olan cinsiyet farklılıklarının kısa bir özeti verilmiştir.

Cinsiyet ve Saldırganlık

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın ve erkeklere farklı roller biçilmesi nedeniyle açık saldırganlık davranışlarında cinsiyet bir değişken olarak ele alınmış ve açık saldırganlık davranışlarında farklılıklar gözlemlenmiştir. Genel olarak, ilgili yazında cinsiyet ve saldırganlık arasındaki ilişki ile ilgili bulgular kadınlarla erkeklerin psikolojik değişkenlerin tamamı açısından olmasa da çoğunda benzer olduğu görüşünü savunan benzerlik hipotezini (Hyde, 2005) destekler yöndedir. Konuyla ilgili yapılan farklı çalışmalarda cinsiyet ile saldırganlık arasındaki ilişkinin tutarlı bir şekilde orta büyüklükte olduğu bulgusu elde edilmiştir (örn., Archer, 2004; Hyde, 2014). Türkiye’de yaşları 18 ile 36 arasında değişen üniversite öğrencileri arasında yapılan bir araştırma hem fiziksel hem de sözel saldırganlık boyutlarında öz bildirime dayanan ölçümlerde erkeklerin kadınlardan daha yüksek puanlar aldığını göstermiştir (Çelik ve Kocabıyık, 2014). Türkiye’de dolaylı saldırganlık (örn., kötü mizah, sosyal dışlama, suçluluk hissettirme, baskı altında tutabilmek için duygularını kullanmak) göstermede yine aynı yaş aralığındaki üniversite öğrencileri arasında cinsiyet farklarına odaklanan başka bir araştırma da erkek katılımcıların daha fazla dolaylı saldırganlık rapor ettiğini göstermiştir (Öcel, 2011).

Her ne kadar fiziksel saldırganlık boyutunda erkeklerin kadınlardan daha yüksek olduğu bulunsa da (Bettencourt ve Miller, 1996) cinsiyetin saldırganlıkla ilişkisinde ortamsal faktörlerin de önemli olduğu belirtilmektedir (Bettencourt ve Miller, 1996; Lightdale ve Prentice 1994). Örneğin, ortamda bir provokasyon/kışkırtma durumu mevcut olduğunda (Bettencourt ve Miller, 1996) ya da katılımcılar anonim olduğunda (deindividuation) (Lightdale ve Prentice 1994) saldırganlık davranışı açısından toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olan cinsiyet farkının etkisi azalmakta ya da ortadan kalkmaktadır. Benzer şekilde duygusal uyarılmışlık ve duygu düzenleme becerilerinin de saldırganlık konusunda gözlemlenen cinsiyet farklılıklarından sorumlu olabileceği belirtilmektedir (Knight, Guthrie, Page ve Fabes, 2002). Türkiye’de cinsiyet ve saldırganlık düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda biyolojik cinsiyete dayalı farklılıkların incelendiği çalışmalar sınırlı

sayıdadır. Konu ile ilgili çalışmalar toplumsal cinsiyet rolleri ve saldırganlık arasındaki ilişkiye bakmaktadır. Örneğin, düşmanca cinsiyetçiliği yüksek olan erkeklerin daha çok saldırgan davranışlar sergilediği bulunmuştur (Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003).

Açık ve örtük saldırganlık örüntülerinin ölçümleri de yukarıdaki bulguları destekler niteliktedir. Frost ve arkadaşlarının (2007), basketbol takımları ile yürüttüğü çalışmada erkeklerin kendine yükledikleri saldırganlık algıları kadınların kendine yükledikleri saldırganlık düzeylerinden yüksek bulunmuştur. Erkekler açık fiziksel ve açık sözel saldırganlık davranışlarında daha çok bulunmaktadırlar. Örtük meşrulaştırma mekanizmalarında ise cinsiyetler arasında bir fark bulunmadığı gibi, engelleyici pasif saldırganlık davranışlarında da kadın-erkek farkı gözlemlenmemiştir. Örtük ölçümle edinilen bu bulgular, saldırganlıkta karşımıza çıkan cinsiyet farklılıklarının toplumsal öğretilerden kaynaklandığını destekler niteliktedir.

Açık ve örtük saldırganlığın ölçümlerinin anlaşılması ve uygulanmasının psikoloji biliminin farklı alanları için doğurguları bulunmaktadır. İzleyen bölümde bu doğurgulara değinilmekte ve konu ile ilgili genel bir değerlendirme sunulmaktadır.

Genel Değerlendirme

Bu derlemede sunulan bilgiler, saldırganlığın yaşamın her alanında önemli olduğunu, dolayısıyla açık ve örtük değerlendirme sistemlerinin iyi anlaşılması gerektiğini göstermektedir. Açık saldırganlık temelinde yapılan görgül çalışmalar psikoloji yazınında büyük bir yer kaplamakla beraber, örtük saldırganlık temelinde yapılan çalışmalar görece yeni ve az sayıdadır. Henüz gelişme aşamasında olan bu yazın bile örtük ölçümlerin önemli sonuç değişkenleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir (örn., Bing ve ark., 2007b). Dolayısıyla, saldırganlık yapısı incelendiğinde öz bildirime dayalı ölçümlerle açıkça algılanan saldırganlık yapısının yanı sıra geçerli kanıtlanmış olan testlerle saldırganlığı örtük olarak savunmaya hazır örüntülerin tespiti de önem taşımaktadır.

Yakın zamanda araştırmacılar (örn., Ireland ve Adams, 2015; Jouriles ve ark., 2013) da saldırganlığın azaltılmasına yönelik müdahalelerde hem açık hem de örtük saldırganlığın ölçülerek örtük bilişsel süreçlerin de müdahaleye tabi tutulmasının gerekliliğini tartışmıştır. Yazında iki sistemin etkileşimini içeren çalışmalar tutarlı örüntüler sunmakla beraber sınırlı sayıdadır. Oysaki bu iki sistemin ortak etkisi saldırganlık psikolojik yapısını daha iyi tanımlayabilmemiz açısından gereklidir. Nitekim, gerek işe alım durumlarında (Berry, Sackett ve Tobares, 2010), gerekse klinik müdahale programlarında saldırganlık eğilimi olan insanların ve saldırganlık düzeyi ve niteliklerinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Henüz kısıtlı bir çerçevede ele alınmış olan örtük ve açık sistem etkileşimlerinin kültürel bazda ele alınmasının önemli doğurguları olması beklenebilir. Örneğin, namus kültürünün baskın olduğu bölgelerde, toplumsal normlar duruma bağlı olarak saldırganlığı meşrulaştırıcı mekanizmaları açıkça desteklemekte ve teşvik etmektedir. Namus bireyin kendi ve başkalarının gözündeki değeri olarak algılanmaktadır. Aile namusunun birincil belirleyicisi kadınların davranışları olarak algılanmaktadır. Kadınlardan beklenti toplumsal cinsiyet rollerine uymaları, itaatkar olmaları, evlilik öncesi cinsel yaşantılarının olmaması yönündedir. Namusla ilgili toplumsal beklentilere ters düştüğünde toplumsal normlar erkeklerin kontrolü ele alarak namusun yeniden yapılandırılması amacıyla namusu zedeleyen kişiyi cezalandırmayı öngörmektedir; özellikle ataerkil toplumlarda erkeğin kadına şiddet göstermesi meşru görülmektedir (örn., Bilgili ve Vural, 2011; Kardam, 2005; Leung ve Cohen, 2011; Tezcan, 1999; Üskül, Cross, Günsoy, Gerçek-Swing, Alözkan ve Ataca, 2015; Üskül, Cross, Sunbay, Gerçek-Swing ve Ataca, 2012). Bu tip kültürlerde, James ve arkadaşlarının çalışmalarında varsaydıklarının aksine saldırganlık norm-dışı bir davranış gibi algılanmadığından meşrulaştırma mekanizmaları birer savunma mekanizması olarak kullanılmayacak, saldırganlık güdüsünden doğan davranışlar ise bu nedenle daha şiddetli olabilecektir. Türkiye’de sıklıkla görülen namus cinayetleri buna örnek olarak gösterilebilir. Bu gibi durumlarda, örtük ve açık sistemlerin etkileşim etkisi gösterip göstermeyeceği de ayrı bir araştırma konusu olabilir.

Psikolojik kavramların bazı sonuç değişkenleri ile ilişkilerinin örtük ölçümler kullanılarak incelenmesi yalnızca saldırganlık kavramı ile sınırlı kalmamalı, özsaygı ve başarıya motivasyonu ve liderlik kavramları için başlatıldığı gibi diğer psikolojik kavramlar için de sürdürülmelidir.

Kaynaklar

- Ajzen, I. ve Fishbein, M. (1970). The prediction of behavior from attitudinal and normative variables. *Journal of Experimental Social Psychology*, 6, 466-487.
- Archer, J. (2004). Sex differences in aggression in real-world settings: A meta-analytic review. *Review General Psychology*, 8, 291-322.
- Back, M. D., Schmukle, S. C. ve Egloff, B. (2009). Predicting actual behavior from the explicit and implicit self-concept of personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(3), 533-548.
- Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 193-209.
- Banase, R., Messer, M. ve Fischer, I. (2015). Predicting aggressive behavior with the aggressiveness-IAT. *Aggressive Behavior*, 41, 65-83.
- Baron, R. A. ve Richardson, D. R. (1994). *Human aggression* (2. baskı). New York: Plenum.
- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I. ve Vohs, K. D. (2003). Does high self esteem cause better performance, interpersonal success, happiness, or healthier lifestyles? *Journal of the American Psychological Society*, 4, 2-44.
- Bersoff, D. M. (1999). Why good people sometimes do bad things: Motivated reasoning and unethical behavior. *Society for Personality and Social Psychology*, 25, 28-39.
- Berry, C. M., Sackett, P. R. ve Tobares, V. (2010). A meta-analysis of conditional reasoning tests of aggression. *Personnel Psychology*, 63, 361-384.
- Bettencourt, B. A. ve Miller, N. (1996). Gender differences in aggression as a function of provocation: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 119(3), 422-447.
- Bilgili, N. ve Vural, G. (2011). Kadına yönelik şiddetin en ağır biçimi: Namus cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 66-72.
- Bing, M. N., LeBreton, J. M., Davison, H. K., Migetz, D. Z. ve James, L. R. (2007a). Integrating implicit and explicit social cognitions for enhanced personality assessment: A general framework for choosing measurement and statistical methods. *Journal of Organizational Behavior*, 10, 346.
- Bing, M. N., Stewart, S. M., Davison, H. K., Green, P. D., McIntyre, M. D. ve James, L. R. (2007b). An integrative typology of personality assessment for aggression: Implications for predicting counterproductive workplace behavior. *Journal of Applied Psychology*, 92, 722-744.
- Bluemke, M. ve Frieze, M. (2012). On the validity of idiographic and generic self-concept implicit association tests: A Core-Concept Model. *European Journal of Personality*, 26, 515-528.
- Bosson, J. K., Swann, W. B., Jr. ve Penebaker, J. W. (2000). Stalking the perfect measure of implicit self-esteem: The blind men and the elephant revisited? *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(4), 631-643.
- Brunstein, J. C. ve Maier, G. W. (2005). Implicit and self-attributed motives to achieve: Two separate but interacting needs. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 205-222.
- Buhrmester, M. D., Blanton, H. ve Swann, W. B., Jr. (2011). Implicit self-esteem: Nature, measurement, and a new way forward. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(2), 365-385.
- Buss, A. H. ve Perry, M. (1992). The Aggression Questionnaire. *Journal of Personality & Social Psychology*, 63, 452-459.
- Caprara, G. V., Cinanni, V., D’Imperio, G., Passerini, S., Renzi, P. ve Travaglia, G. (1985). Indicators of impulsive aggression: Present status of research on irritability and emotional susceptibility scales. *Personality and Individual Differences*, 6, 665-674.
- Costa, P. T. ve McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory and NEO Five-Factor Inventory professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Cramer, P. (2000). Defense mechanisms in psychology today. *American Psychologist*, 55, 637-646.
- Çelik, H. ve Kocabiyık, O. O. (2014). Genç yetişkinlerin saldırganlık ifade biçimlerinin cinsiyet ve bilişsel duygu düzenleme tarzları bağlamında incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 139-155.
- Demiran, A. (2015). *Measurement of Transformational Leadership through a Conditional Reasoning Test*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Frost, B. C., Ko, C. E. ve James, L. R. (2007). Implicit and

- explicit personality: A test of a channeling hypothesis for aggressive behavior. *Journal of Applied Psychology*, 92, 1299-1319.
- Goldberg, L. R., Johnson, J. A., Eber, H. W., Hogan, R., Ashton, M. C., Cloninger, C. R. ve Gough, H. G. (2006). The international personality item pool and the future of public-domain personality measures. *Journal of Research in Personality*, 40, 84-96.
- Gollwitzer, M., Banse, R., Eisenbach, K. ve Naumann, A. (2007). Effectiveness of the Vienna Social Competence Training on explicit and implicit aggression evidence from an Aggressiveness-IAT. *European Journal of Psychological Assessment*, 23(3), 150-156.
- Greenwald, A. G. ve Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: Attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102, 4-27.
- Greenwald, A. G. ve Farnham, S. D. (2000). Using the Implicit Association Test to measure self-esteem and self-concept. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(6), 1022-1038.
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E. ve Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The Implicit Association Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464-1480.
- Greenwald, A.G., Nosek, B.A., & Banaji, M.R. (2003). Understanding and using the Implicit Association Test, I: An improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85, 197-216.
- Gregg, A. P. ve Sedikides, C. (2010). Narcissistic fragility: Rethinking its links to explicit and implicit self-esteem. *Self and Identity*, 9(2), 142-161.
- Grumm, M., Hein, S. ve Fingerle, M. (2011). Predicting aggressive behavior in children with the help of measures of implicit and explicit aggression. *International Journal of Behavioral Development*, 35(4), 352-357.
- Hershcovis, M. S., Turner, N., Barling, J., Arnold, K. A., Dupre, K. E., Inness, M., LeBlanc, M. M. ve Sivanathan, N. (2007). Predicting workplace aggression: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 92(1), 228-238.
- Huesmann, L. R. ve Guerra, N. G. (1997). Normative beliefs and the development of aggressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(2), 1-12.
- Hyde, J. S. (2014). Gender similarities and differences. *Annual Review of Psychology*, 65, 373-398.
- Hyde, J. S. (2005). The gender similarities hypothesis. *American Psychologist*, 60(6), 581-592.
- Ireland, J. L. ve Adams, C. (2015). Implicit cognitive aggression among young male prisoners: Association with dispositional and current aggression. *International Journal of Law and Psychiatry*, 41, 89-94.
- Jackson, D. N. (1968). *Personality research form: Form A*. Port Huron, MI: Research Psychologists Press.
- Jackson, D. N. (1984). *Personality research form manual (3. baskı)*. Port Huron, MI: Research Psychologists Press.
- James, L. R. (1998). Measurement of personality via conditional reasoning. *Organizational Research Methods*, 1, 131-163.
- James, L. R. ve Mazerolle, M. D. (2002). *Personality in work organizations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- James, L. R. ve McIntyre, M. D. (2000). *Conditional Reasoning Test of Aggression test manual*. Knoxville, TN: Innovative Assessment Technology.
- James, L. R., McIntyre, M. D., Glisson, C. A., Green, P. D., Patton, T. W., LeBreton, J. M., ve ark. (2005). A conditional reasoning measure for aggression. *Organizational Research Methods*, 8, 69-99.
- Johnson, R. E. ve Saboe, K. N. (2011). Measuring implicit traits in organizational research: Development of an indirect measure of employee implicit self-concept. *Organizational Research Methods*, 14(3), 530-547.
- Jouriles, E. N., Rosenfield, D., McDonald, R., Kleinsasser, A. L. ve Dodson, M. C. (2013). Explicit beliefs about aggression, implicit knowledge structures, and teen dating violence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 41, 789-799.
- Kardam, F. (2005). *Türkiye’de namus cinayetlerinin dinamikleri: Eylem programı için öneriler, sonuç raporu*. Ankara: Koza Yayın.
- Knight, G. P., Guthrie, I. K., Page, M. C. ve Fabes, R. A. (2002). Emotional arousal and gender differences in aggression: A meta-analysis. *Aggressive Behavior*, 28, 366-393.
- Krahe, B. (2001). *The social psychology of aggression*. Hove, Psychology Press.
- Kunda, D. (1990). The case for motivated reasoning. *Psychological Bulletin*, 108, 480-498.
- Lafrenière, M.-A. K., Bélanger, J. J., Sedikides, C. ve Vallerand, R. J. (2011). Self-esteem and passion for activities. *Personality and Individual Differences*, 51, 541-544.
- Leung, A. K.-Y. ve Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 100(3), 507-526.
- Lightdale, J. R. ve Prentice, D. A. (1994). Rethinking sex differences in aggression: Aggressive behavior in the absence of social roles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 34-44.
- Matranga, J. T. (1976). The relationship between behavioral indices of aggression and hostile content on the TAT. *Journal of Personality Assessment*, 40(2), 130-134.
- McAdams, D. P. ve Vaillant, G. E. (1982). Intimacy, motivation and psychosocial adjustment: A longitudinal study. *Journal of Personality Assessment*, 46, 586-593.
- McClelland, D. C. ve Boyatzis, R. E. (1982). Leadership motive pattern and long-term success in management. *Journal of Applied Psychology*, 67, 737-743.
- McClelland, D. C., Koestner, R. ve Weinberger, J. (1989). How do self-attributed and implicit motives differ? *Psychological Review*, 96, 690-702.
- McClelland, D. C. (1965). N Achievement and entrepreneurship: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 389-392.
- McClelland, D. C. (1972). Opinions predict opinions: What else is new? *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 38, 325-326.
- McClelland, D. C. (1985). How motives, skills, and values determine what people do? *American Psychologist*, 40, 812-825.
- Mischel, W. ve Shoda, Y. (1995). A cognitive-affective system theory of personality: Reconceptualizing situations, dispositions, dynamics, and the invariance in personality structure. *Psychological Review*, 102, 246-268.
- Murray, H. A. (1943). *Thematic Apperception Test*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Murray, H. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.
- Neuman, J. H. ve Baron, R. A. (1998). Workplace violence and workplace aggression: Evidence concerning specific forms, potential causes, and preferred targets. *Journal of Management*, 24, 391-419.
- Nunes, K. L., Hermann, C. A. ve Ratcliffe, K. (2013). Implicit

- and explicit attitudes toward rape are associated with sexual aggression. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(13), 2657-2675.
- Öcel, H. (2011). Üniversite öğrencilerinde dolaylı saldırganlığın kullanımında cinsiyet farklılıkları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(2), 141-156.
- Richardson, D. S. ve Green, L. R. (2003). Defining direct and indirect aggression: The Richardson Conflict Response Questionnaire. *International Review of Social Psychology*, 16, 11-30.
- Richetin, J., Richardson, D. S. ve Mason, G. D. (2010). Predictive validity of IAT Aggressiveness in the context of provocation. *Social Psychology*, 41(1), 27-34.
- Sakallı-Uğurlu, N. ve Ulu, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş, eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12), 53-65.
- Spangler, W. D. (1992). Validity of questionnaire and TAT measures of need for achievement: Two meta-analyses. *Psychological Bulletin*, 112, 140-154.
- Sykes, G. M. ve Matza, D. (1957). Techniques of neutralization: A theory of delinquency. *American Sociological Review*, 22, 664-670.
- Tezcan, M. (1999). *Ülkemizde aile içi töre ya da namus cinayetleri*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Ankara: Bakanlıklar.
- Toker, Y. ve Ok, A. B. (2010). Validation of the CRT-RMS in the Turkish sample. L. James ve H. J. Lee (Başkan), Sempozyum: Introducing Conditional Reasoning Test-Relative Motive Strength içinde. *American Psychological Society Convention*, Mayıs, Boston.
- Üskül, A. K., Cross, S. E., Günsoy, C., Gerçek-Swing, B., Alözkan, C. ve Ataca, B. (2015). A price to pay: Turkish and Northern American retaliation for threats to personal and family honor. *Aggressive Behavior*, 41, 594-607.
- Üskül, A. K., Cross, S. E., Sunbay, Z., Gerçek-Swing, B. ve Ataca, B. (2012). Honor bound: The cultural construction of honor in Turkey and the Northern United States. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43, 1131-1151.
- Westen, D. (1998). The scientific legacy of Sigmund Freud: Toward a psychodynamically informed psychological science. *Psychological Bulletin*, 124, 333-371.
- Westen, D. ve Gabbard, G. O. (1999). Psychoanalytic approaches to personality. L. A. Pervin ve O. P. John, (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* içinde (57-101). New York: Guilford Press.
- Winter, D. G., John, O. P., Stewart, A. J., Klohnen, E. C. ve Duncan, L. E. (1998). Traits and motives: Toward an integration of two traditions in personality research. *Psychological Review*, 105, 230-250.
- Wright, M. A. (2011). *Investigating the validity of the conditional reasoning test for leadership*. Yayınlanmamış doktora tezi, Georgia Institute of Technology, USA.
- Yu, Q., Chen, J., Zhang, Q. ve Jin, S. (2015). Implicit and explicit self-esteem: The moderating effect of individualism. *Social Behavior and Personality*, 43(3), 519-528.

Ek1. Koşullu Muhakeme Saldırganlık Testi Örnek Sorular**Örnek soru 1.**

1980'lere gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri'nde satılan arabaların yaklaşık %25'ini Japonlar üretmekteydi. Amerikalı araba üreticileri pazarlarını Japonlara kaptırdıkça daha iyi arabalar üretmeye başladılar. Pek çok Amerikalı müşteri yabancı üreticilerin daha iyi araba ürettiklerini düşünmekteydi. Buna göre, aşağıdaki sonuç önermelerinden hangisine varılabilir?

- 1980'lerde Amerika dünyanın en büyük uçak üreten ülkesiydi.
- İsveçli araba üreticileri 1980'lerde Amerika'da pazar kaybına uğradılar.
- 1980'de Japonlar iyi araba üretmek konusunda Amerikalılardan daha bilgiliydi.
- 1980'lerden önce Amerikalılar yedek parça satışından kazanç sağlayabilmek için arabalarını kolay yıpranacak şekilde üretmekteydiler.

Kaynak: Frost, B. C., Ko, C. E. ve James, L. R. (2007). Implicit and explicit personality: A test of a channeling hypothesis for aggressive behavior. *Journal of Applied Psychology*, 92, 1299-1319.

Birinci sorunun cevap anahtarı ve açıklaması:

A seçeneği: Mantıksız seçeneklerden biridir.

B seçeneği: Mantıksız seçeneklerden diğeridir.

C seçeneği: Sorudan çıkarılabilecek mantıklı bir önermedir çünkü paragrafta Amerikalıların daha iyi araba üretmeye başlamalarının sebebi olarak pazarlarını Japonlara kaptırmış olduklarından söz edilmektedir. Bunun sebebinin Japonların daha iyi araba ürettiği olması mantıklıdır. Bu seçenek saldırganlığı meşrulaştırıcı bir mekanizma içermemektedir. Toplum/ilişki yanlısı seçenektir. Seçeneklerin muhakemesi yapılırken teknolojik gelişmelerin araba pazarındaki rekabet üzerine etkileri bu seçeneği işaretleyenler tarafından haklı görülmektedir.

D seçeneği: Sorudan çıkarılabilecek mantıklı bir önermedir çünkü pazarlarını Japonlara kaptırmadan önce daha kötü araba ürettikleri bilgisi yer almaktadır. Yıpranmaya müsait araba üretiminin bir sebebinin yedek parça üretiminden kazanç sağlamak olması mantıklıdır. Diğer mantıklı seçenek olan C seçeneği yerine D mantıklı seçeneğini seçenleri bu seçeneğe yönelten bu kişilerde meşrulaştırma mekanizmalarından düşmanca yüklem yanlılığı ve güçlü kişilerce/kurumlarca mağdur edilme algısının varlığıdır. Elinde ticari güç bulunduran Amerikalı otomotiv firmalarının halkı mağdur ederek kazanç sağladıkları düşüncesi saldırganlık güdüsü olan kişilere hitap etmektedir.

Örnek soru 2:

Pek çok iş ortaklığı ortakların ayrılması ile sonuçlanmaktadır. Bunun bir nedeni ortaklığı bitirmenin çabuk ve kolay olmasıdır. Ortaklar varlıklarını hakkaniyetli bir şekilde nasıl paylaşacakları konusunda anlaşabilirlerse gerekli formları imzalamak suretiyle ortaklıklarını hemen bitirebilirler. Avukat tutmak zorunda değildiler. Bu bilgilere dayanarak, aşağıdakilerden hangisi en mantıklı sonuç önermesidir?

- Ortaklık ne kadar uzun süredir devam ediyorsa ortaklığın bitmesi de o kadar küçük bir ihtimaldir.
- Ortaklardan biri avukat tutmuşsa bu ortağın adil davranmaya niyeti olmadığı anlamına gelir.
- Ortaklığı bitirmek daha zor olsaydı ve daha çok zaman alsaydı ortaklar da aralarındaki fikir ayrılıklarını çözebilirlerdi.
- Ortaklardan biri ne kadar genç yaşta ise ortaklığı bitirmeye de o kadar meyillidir.

Kaynak: James, L. R. ve LeBreton, J. M. (2010). Assessing aggression using conditional reasoning. *Current Directions in Psychological Science*, 19(1), 30-35.

İkinci sorunun cevap anahtarı ve açıklaması:

A seçeneği: Mantıksız seçeneklerden biridir.

B seçeneği: Sorudan çıkarılabilecek mantıklı bir önermedir. Saldırganlığı meşrulaştırma mekanizmalarından düşmanca yüklem yanlılığı olanlara hitab etmektedir.

C seçeneği: Sorudan çıkarılabilecek diğer mantıklı önermedir. Toplum/ilişki yanlısı kişilerin tercih ettiği seçenektir.

D seçeneği: Mantıksız seçeneklerden diğeridir.

Summary

An Evaluation of Implicit and Explicit Selves of Aggression

Afife Başak Ok
Ankara University

Yonca Toker
Middle East Technical University

Literature on the complementary influence of implicit and explicit measurement systems provides comprehensive information on specific psychological constructs such as self-esteem or aggression. The purpose of this literature review is twofold: 1) to present the studies which elaborate on both implicit and explicit self-reflections of aggression; 2) to examine the literature on both explicit and implicit measurements of aggression on a comparative basis and to indicate that implicit measurement of aggression is at least as important as its explicit measurement.

In the present literature review, a general overview of the implicit and explicit systems of the self is presented followed by the examination of the psychological structure of aggression at the levels of explicit and implicit selves; explicit and implicit measurements of aggression; cognitive biases exhibited by individuals with high levels of implicit aggression; behaviors observed as a result of the interaction between explicit and implicit aggression; and gender differences on aggression observed with explicit and implicit measurements.

The assertion that personality consists of the two independent but complementary systems of explicit and implicit selves has been supported by empirical studies in the last 30 years (e.g., Back, Schmukle, & Egloff, 2009; Bing, LeBreton, Davison, Migetz, & James, 2007a; Bing, Stewart, Davison, Green, McIntyre, & James, 2007b; Bosson, Swann, & Pennebaker, 2000; Brunstein & Maier, 2005; Buhrmester, Blanton, & Swann, 2011; Frost, Ko, & James, 2007; Greenwald & Banaji, 1995; Greenwald & Farnham, 2000; Gregg & Sedikides, 2010; James, 1998; James, McIntyre, Glisson, Patton, LeBreton et al., 2005; Johnson & Saboe, 2011; Lafrenière, Bélanger, Sedikides, & Vallerand, 2011; McClelland, Koestner, & Weinberger, 1989; Mischel & Shoda, 1995; Yu, Chen, Zhang, & Jin, 2015; Winter, John, Stewart, Klohnen, & Duncan, 1998). These studies indicated that explicit and implicit self-perceptions/motives (e.g., levels of self-concept, self-esteem, achievement motive,

need for power, motive to aggress, need for affiliation) are distinguishable both qualitatively and quantitatively, are related to distinct behaviors, and are acquired differently in different stages of human development.

McClelland and colleagues (1989) labeled explicit and implicit self-systems as “self-attributed needs” and “implicit needs” respectively. These two systems are quantitatively different and complementary. The levels of implicit needs and self-attributed (i.e., explicit) needs can either be similar (i.e., compatible) or not (i.e., incompatible) (e.g., James, 1998). In cases in which self-attributed and implicit motives are not compatible, the behavior patterns differ qualitatively (e.g., Frost et al., 2007). The distinctive predictive effects provide support for the bifurcation of implicit and explicit (self-attributed motive) systems. Additional support for the distinctiveness of these two systems is based on the small and mostly statistically non-significant relationships between implicit and self-report measurements. James (1998) named the independence of these two systems as “dissociation.” Additional support for dissociation comes from the interactive effects of implicit and self-attributed needs. Accordingly, Winter and colleagues (1998) put forth the “channeling hypothesis” positing that an individual’s perceived personality (the self-attributions) serves as a “channel” for the expression of an implicit motive. As the perceived personality changes, the expression of a specific motive also changes behaviorally.

Behaviors included in the definition of aggression involve verbal and physical acts, behaviors that target inflicting physical or psychological harm, engaging in actual acts or remaining passive, behaviors that are exhibited toward the target of frustration immediately or indirectly in the long run such as retaliation, observable overt behaviors or unobservable behaviors, hostile or instrumental behaviors, behaviors with temporary or permanent consequences, and behaviors that are directed toward an individual or a group (Krahe, 2001). According to these definitions, it is stated that middle and higher

level of aggressive motives are seen in 12% of the overall population (James & McIntyre, 2000).

Since motives have both self-attributed and implicit aspects (e.g., McClelland et al., 1989) aggressive people may or may not be completely aware of their desire to harm the target of frustration. Aggressive people mostly suppress their aggressive motives through defense mechanisms in order to protect their positive view of the self (e.g., Westen, 1998), which requires measuring aggression both explicitly and implicitly.

Generally, explicit aggression involves evaluations using self-report measures in which individuals evaluate their own aggression levels and sometimes evaluations are provided by others. One of the frequently used self-report measures is the Buss and Perry Aggression Questionnaire (BPAQ; Buss & Perry, 1992) which consists of the physical aggression, verbal aggression, anger, and hostility dimensions. Another measure is the Richardson Conflict Response Questionnaire (RCRQ; Richardson & Green, 2003) that measures direct and indirect aggression. The Caprara Irritability Scale (CIS; Caprara et al., 1985) is a measure of explicit aggression which assesses whether individuals have a tendency to behave aggressively in an impulsive way when they are exposed to a mild level of provocation or when there is no provocation in the situation. The Normative Beliefs about Aggression Scale (Huesmann & Guerra, 1997) aims to evaluate whether or not individuals justify their aggressive behaviors in different situations. Other scales that are used in the field on a frequent basis involve Personality Research Form (PRF; Jackson, 1968, 1984) that measures Murray's aggression motive and the Anger-Hostility sub-dimension of the NEO-PI-R Emotional Stability Scale (Costa & McCrae, 1992). Finally, the Anger-Hostility scale of the International Personality Item Pool (IPIP; Goldberg et al., 2006) is also used as a measure of explicit aggression.

Self-report explicit measures of aggression are based on the assumption that individuals will respond to the statements according to their self perceptions and past behaviors. However, these measures do not provide a sufficient assessment of aggressive tendencies which are fed by individuals' motives and defensive cognitive biases. Behavioral tendencies of individuals that remain beyond their awareness and thus would not be affected by social desirability concerns can be measured through implicit tests.

Thematic Apperception Test (TAT) (Murray, 1943) is a projective test in which people's basic motives are measured through stories that they create by looking at the visual images on picture cards. Another implicit measure is a computer-based Implicit Association Test (IAT; Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998). It was adapted to measure aggression by Greenwald, Nosek, and Banaji

(2003) and the assessment is based on measuring reaction time. Word tests have also been used as measures of implicit aggression (e.g., Speeded Word Completion Task by Jouriles et al., 2013 and the Puzzle Test by Ireland & Adams, 2015).

Although the above-mentioned implicit measures of aggression have been proposed as a solution to the limitations of the explicit measures, they do not provide information for the underlying cognitive reasons and experience of aggression. Conditional Reasoning Tests (CRT), another group of implicit measures of aggression, were developed in order to measure cognitive biases that justify implicit aggression and enable its expression in the form of aggressive behavior.

When one is motivated to achieve a desired outcome, reasoning tends to be biased in a way that would rationalize goal-directed behavior such as aggression (Kunda, 1990). Individuals need to have a positive sense of self and to think that their behavior conforms to societal norms and expectations. Thus they resort to defense mechanisms to protect the self when conflict is experienced between the motive to aggress and societal expectations (Bandura, 1999; James, 1998; Sykes & Matza, 1957; Westen & Gabbard, 1999). James (1998) reviewed the literature on aggression, surveyed aggression-related news coverage and identified such defense strategies; which he labeled justification mechanisms (JMs). Accordingly, aggression JMs are "hostile attribution" (a tendency to attribute malicious intent to other people, groups, institutions), "potency bias" (a tendency to identify people, groups, or institutions as powerful or weak and to respect the powerful), "retribution bias" (a tendency to believe that personal worth and reputation, and justice could be restored only through punishment), "victimization by powerful others" (a tendency to see self as the victim and as someone who has been abused by powerful others, groups, or institutions), "derogation of target" (a tendency to think that the target of aggression deserves it), and "social discounting" (a tendency to belittle or criticize conventional thoughts and values and do not empathize with those who adopt such values).

A Conditional Reasoning Test (CRT) for Aggression was developed by James (1998) to capture the biased reasoning individuals use to rationalize behavior or decisions through the above-mentioned JMs. An anti-social motive such as aggression easily triggers the use of such JMs. CRT questions are in the format of inductive reasoning questions with a passage and four response options; two illogical and two logical options. One of the logical options includes a JM for aggression (e.g., hostile attribution) and the other logical option either includes the opposite JM describing a prosocial tendency or the lack of any JM. According to a meta-analysis based on objective criteria, the uncorrected validity estimate for

CRT Aggression was .41 and the 2-month test re-test reliability was .82 (James et al., 2005).

The joint assessment of implicit aggression with the CRT and explicit aggression with various self-report measures reveals that the existence of JMs and the way individuals perceive themselves interact to yield four qualitatively different aggression patterns (James & Mazerolle, 2002). These are explicit aggression, latent aggression, prosocial tendency, and overcompensation. People who have explicit aggression have the necessary JMs to rationalize aggression and they can explicitly evaluate themselves as aggressive. These people easily channel their aggression motive into explicit behaviors such as physical aggression. Individuals with latent aggression do not perceive themselves as aggressive nevertheless they do have the necessary JMs to rationalize aggression. Hence, they channel their motives to aggress and harm into passive aggressive actions. Overcompensating individuals do not possess a motive to aggress or the necessary JMs but they are overly sensitive and tend to perceive themselves as aggressive. Thus, they feel the need to frequently control their behaviors and compensate for possible aggressiveness. Prosocial individuals do not possess the motive to aggress, they do not have the JMs for aggression and they do not perceive themselves as aggressive.

In sum, consistent with the channeling hypothesis, among people who have latent JMs, those who also perceive themselves as aggressive tend to resort to explicit aggressive behaviors such as physical aggression or swearing; those who do not perceive themselves as aggressive tend to resort to passive aggressive actions. The four patterns and channeling results have found empirical support with criteria related to behaviors during a basketball match, traffic violations, work performance and counterproductive work behavior, and lying to get

extra course credit (e.g., Bing et al., 2007; Frost et al., 2005).

Comparisons of gender in terms of explicit physical and verbal aggression on the one hand have consistently reported that men score higher than women (e.g., Archer, 2004; Bettencourt & Miller, 1996; Çelik & Kocabıyık, 2014; Frost et al., 2007; Hyde, 2014; Öcel, 2011). On the other hand, no gender differences were observed with aggression related JMs or with passive aggressive acts (Frost et al., 2007).

Even though assessments of explicit aggression occupy a large place in the psychology literature, research based on implicit assessment of aggression with valid and reliable measures are far less. Recently, investigators have discussed the need to integrate both explicit and implicit assessments of aggression in order to change latent cognitive processes during aggression reduction interventions (e.g., Ireland & Adams, 2015; Jouriles et al., 2013).

Explicit and implicit aggression system interaction could have important implications at a cultural level. For instance, in patriarchal cultures, man to woman aggression can be seen legit (e.g., Bilgili & Vural, 2011; Kardam, 2005; Leung & Cohen, 2011; Tezcan, 1999; Üskül, Cross, Günsoy, Gerçek-Swing, Alözkan, & Ataca, 2015; Üskül, Cross, Sunbay, Gerçek-Swing, & Ataca, 2012). In such contexts, it can be argued that cultural norms are providing the necessary JMs for aggression and that aggression is not perceived as an act that contradicts norms. Thus, acts arising from the motives to aggress might be more severe and violent. How implicit and explicit systems interact in such contexts would be worth the investigation. All in all, the present review underscores the necessity of using both explicit and implicit assessments, which have been shown to interact with each other in the prediction of aggressive behaviors.